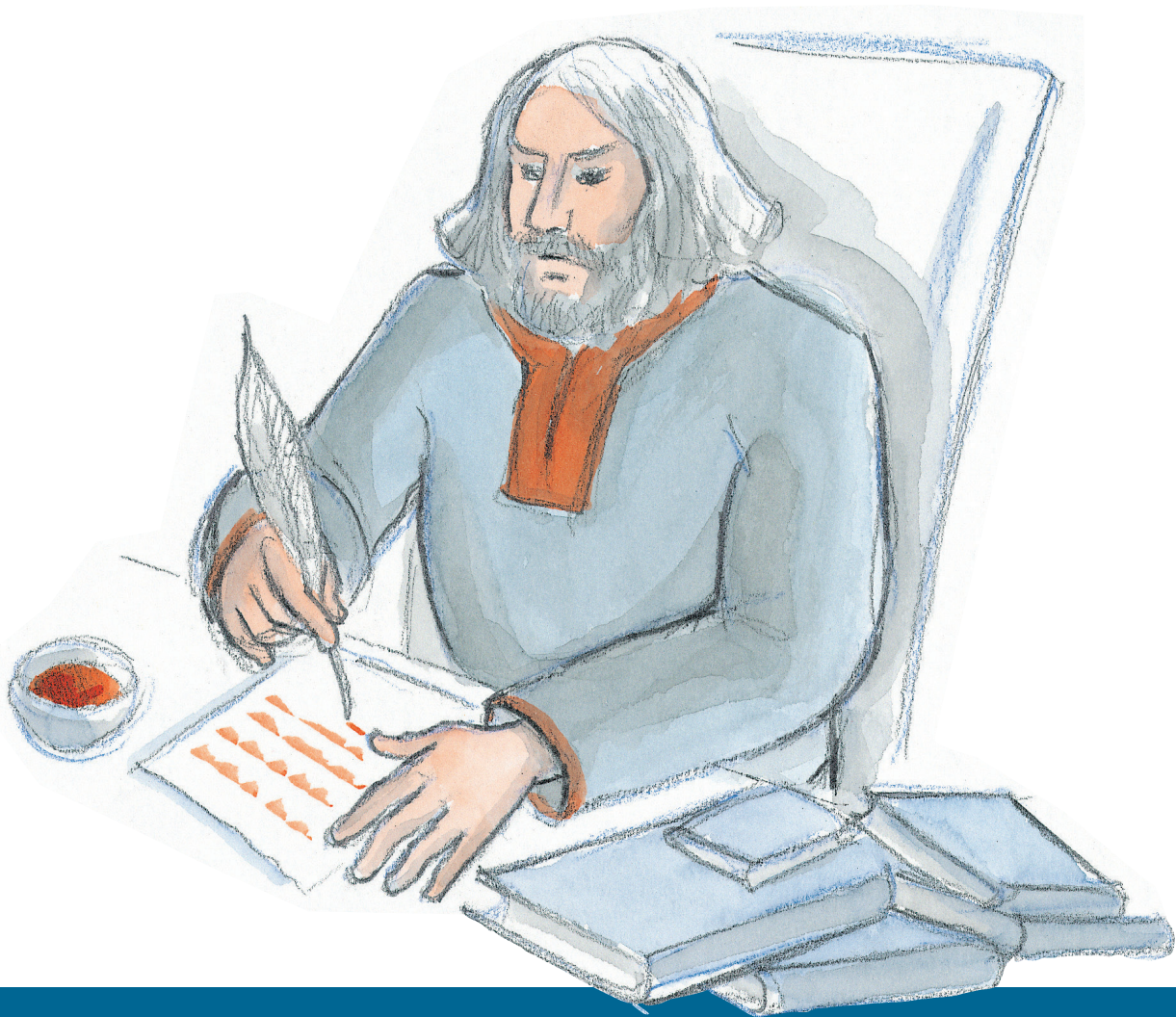

Snorra saga

Þórarinn Eldjárn

TIL NEMANDA

Þessi bók er eign skólans þíns og þú hefur hana að láni. Bækur eru dýrar og því mikilvægt að farið sé vel með þær. Gættu þess vel að skrifa ekki í þessa bók.

[illegible]

- 1) Nafn nemanda skal greinilega skrifað í línurnar hér að ofan.
- 2) Ástandi bókar við útlán og skil skal lýst þannig:
N: ný bók, G: gott, S: sæmilegt, L: lélegt.

Þórarinn Eldjárn

Snorra saga

MENNTAMÁLASTOFNUN

Efnisyfirlit

I	Fæddur Snorri	3
II	Sturla gengur of langt	8
III	Fósturbarn	14
IV	Í Odda	19
V	Snorri kvænist	27
VI	Snorri fer til Noregs	34
VII	Heima í Reykholti	40
VIII	Sturlungar deila	46
IX	Út vil eg	54
X	Eigi skal höggva	58
XI	Eftirleikurinn	63

Snorra saga

ISBN 978-9979-0-2587-0

© 2003 Þórarinn Eldjárn

© Teikningar 2003, Sigrún Eldjárn

Ritstjóri: Jórunn María Magnúsdóttir

1. útgáfa 2003

2. útgáfa 2005

önnur prentun 2008

þriðja prentun 2015

fjórða prentun 2018

fimmta prentun 2020

Öll réttindi áskilin

Menntamálastofnun, Kópavogi

Bestu þakkir til Þorsteins Helgasonar og kennaranema í KHÍ
veturinn 2002–2003 fyrir góð ráð og athugasemdir. Einnig kærar
þakkir til Helga Þorlákssonar fyrir ítarlegan yfirllestur efnisins.

Prentun: Litróf ehf. – umhverfisvottuð prentsmiðja

I Fæddur Snorri

Árið 1179 fæddist barn í Hvammi í Dölum á vestanverðu Íslandi. Við vitum ekki á hvaða árstíma þetta var, en skulum ímynda okkur að það hafi verið snemma vors. Og fyrst við erum á annað borð farin að ímynda okkur eitthvað getum við haldið áfram og sagt að þetta hafi verið snemma morguns.

Ljós móðirin bankaði fast og lengi á lokrekkjuna þar sem Sturla Þórðarson í Hvammi, faðir barnsins, svaf. Hann var reyndar

ekki sofandi en heyrði illa til hennar. Hann hafði troðið ull í eyrun og vafið brekáni um höfuðið til að reyna að fá svefnfrið. Honum hafði ekki orðið svefnsamt um nóttina út af hljóðunum í Guðnýju konu sinni. Þess vegna hafði hann fært sig yfir í þessa lokrekkju sem var dálítið afsíðis og eiginlega ætluð gestum. En hann var orðinn gamall og slitinn og átti hvort sem er oft dálítið erfitt með svefn. Hann var goði, það er að segja einn af höfðingjunum. Veldi og embætti goðanna nefndust goðorð. Sturla í Hvammi réð yfir Snorrungagoðorði sem var kennt við afkomendur Snorra goða Þorgrímssonar. Sturla átti í sífelldum deilum við menn út af valdabrölti og vígaferlum. Hann sá eftir ýmsu sem hann hafði gert áður eða látið ógert og kveið fyrir öðru sem framundan var. Út af þessu öllu var hann oft andvaka.

Loks þegar hann heyrði bankið skaut hann lokunni frá rekkjunni, leysti brekánið af höfðinu, vafði því utan um sig neðanverðan, gægðist út og sagði geðvonskulega:

– Hvað á þessi fyrirgangur eiginlega að þýða?

En þegar hann áttaði sig á að þetta var ljósmóðirin varð hann

strax spenntur. Hann sá að hún var að segja eitthvað og var glaðleg á svip, allt hafði því vonandi gengið vel. En hann heyrði ekkert í henni út af ullinni í eyrunum. Hann seildist upp á hillu inni í rekkjunni og þreifaði fyrir sér uns hann fann dálítinn krók sem gerður var úr ýsubeini og tók að kroppa ullina burt.

– Nú nú? sagði hann þegar hann hafði náð mestallri ullinni úr betra eyranu.

– Nú verðurðu hissa, sagði ljósmóðirin. Það var ekki stúlka eins og þú hafðir spáð, heldur drengur. Feitur og pattaralegur.

– Hissa? sagði Sturla. Eins og ég hafi ekki vitað að það yrði annað hvort drengur eða stúlka!

En hann var svo glaður yfir að allt skyldi hafa gengið vel að hann nennti ekki að vera önnugur áfram. Hann kláraði að toga ullina út úr hinu eyranu og lét kalla á griðkonu sem kom strax hlaupandi með fötin hans og klæddi hann í sokka og skó. Hann steypiti yfir sig kuflinum og flýtti sér inn í svefnhús þeirra hjóna þar sem Guðný kona hans lá með litla drenginn á brjósti. Hann heyrði ekki betur en hún væri strax farin að raula eitthvað fyrir hann.

Hún leit upp til hans og brosti.

– Ég held hann verði skáld þessi. Sérðu hvernig hann sperrir upp augun við kveðskapinn.

Sturla beygði sig stíðlega yfir rúmið. Hann lagði hramminn á höfuð litla drengsins og klappaði honum varlega.

– Hér er Snorri lifandi kominn. Snorri skaltu heita. Velkominn í heiminn Snorri goði, sagði hann og hló.

Bræður Snorra litla voru líka komnir að rúminu til að skoða nýja manninn. Þeir hétu Þórður og Sighvatur. Þórður var fjórtán ára en Sighvatur tíu. Þeim leist ekkert sérstaklega vel á bróður sinn, fannst hann frekar þrútin og grettur. En verra fannst þeim þó að hann skyldi eiga að heita Snorri og að pabbi þeirra skyldi kalla hann goða.

– Hvað er karlinn eiginlega að meina? sagði Sighvatur þegar Sturla var farinn út. Að þetta litla gerpi eigi að verða aðalmaðurinn og taka við Snorrungagoðorði?

– Það er útilokað, sagði Þórður. Ég er og verð alltaf eldri en þið.

– Það getur verið, svaraði Sighvatur, en þú ert bara alltof rólegur til að geta stjórnað. Ég er betri í það, enda þýðir nafnið mitt baráttufús. Þú ert ekki nógu sighvatur, Tóti minn.

– Það kemst enginn áfram út á nafnið eitt. Menn verða að skapa sér nafn, sagði Þórður.

– Hvern langar til að skapa sér asnalegt nafn eins og Tóti? sagði Sighvatur.

– Nú skaltu bara fara að vara þig Hvati minn, sagði Þórður og hækkaði róminn.

–Bara fara vara ... hermdi Sighvatur eftir honum. Þórður sló til hans og um leið hætti Snorri litli að drekka og fór að grenja.

– Að heyra til ykkar, sagði Guðný. Aldrei getið þið verið eins og menn. Hún fór að tala í gælutón við Snorra litla sem áfram orgaði eins og ljón.

– Hvað eru stóru ljótu strákarnir að kalla þig goða. Þú sem ert svo myndarlegur að þú átt áreiðanlega eftir að verða jarl yfir öllu Íslandi. Svona, hættið þið nú þessu karpi greyin mín og reynið frekar að gera eitthvert gagn.

Þegar bræðurnir voru farnir hélt hún áfram að raula. Hún kvað vísu eftir frægasta forföður sinn, sjálfan Egil Skalla-grímsson:

Það mælti mín móðir

að mér skyldi kaupa

fley og fagarar árar

fara á brott með víkingum ...

Snorri litli róaðist fljótt og sneri sér aftur að brjóstinu. Hann drakk í sig skáldskapinn með móðurmjólkinni.

II *Sturla gengur of langt*

Hvamms-Sturla var svo sem enginn stórhöfðingi þótt hann langaði mikið til þess. Hann réð aðeins yfir þessu eina goðorði. En Sturla og synir hans Þrír, Þórður, Sighvatur og Snorri og afkomendur þeirra áttu eftir að láta mikið til sín taka. Uppgangur þeirra leiddi af sér deilur og stríð. Við þá feðga er ættin kennd og að lokum tímabilið allt.

Goðarnir voru samtals 39 á landinu en um þessar mundir, þegar aldamótin 1200 voru farin að nálgast, var svo komið að sex voldugar höfðingjaættir höfðu náð flestum goðorðunum undir sig, hver á sínu svæði.

Ásbirningar voru kenndir við ættföður sinn Ásbjörn Böðvars-son, en nöfnin Kolbeinn, Tumi og Arnór voru mjög algeng meðal þeirra. Þeir náðu öllum völdum í Skagafirði og voru mjög herskáir.

Haukdælir hétu eftir ættarsetrinu Haukadal í Árnesþingi. Þeir voru upphaflega guðsmenn og lærdómsmenn og skólamenn sem náðu miklum áhrifum vegna tengsla sinna við kirkju og

kristindóm. Margir þeirra hétu Gissur, Hallur, Teitur, Ísleifur og Þorvaldur. Fyrstu biskuparnir voru af þessari ætt og biskupssetrið í Skálholti var undir yfirráðum Haukdæla.

Oddaverjar voru afkomendur Sæmundar fróða. Þeir voru lærdóms- og skólamenn eins og Haukdælir nágrannar þeirra og höfðu aðsetur í Odda á Rangárvöllum. Þeir voru ekki miklir bardagamenn en töldust finni en aðrir af því þeir tengdust norsku konungsættinni. Jón Loftsson, helsti höfðingi þeirra, virtasti og að margra áliti vitrasti maður landsins um þessar mundir, var sonarsonur Sæmundar en móðir Jóns var Þóra dóttir Magnúsar berfætts Noregskonungs. Mörgum fannst því Jón vera eins og hálfgerður kóngur yfir Íslandi.

Og svo voru það Sturlungarnir. Þeir voru afkomendur Snorra goða og þeirra helsta vígi var lengst af á Vesturlandi. Í fyrstu voru þeir ekki sérlega áberandi, en náðu um síðir miklum ítökum víða um land, til dæmis í Eyjafirði og víðar á Norðausturlandi. Þeir ráku ekki skóla eins og Haukdælir og Oddaverjar en voru miklir sagna- og kvæðamenn.

Svínfellingar voru fimmta höfðingjaættin. Þeir sátu að Svínafelli í Örfum og réðu mestu í Austfirðingafjórðungi en flæktust einna minnst í hin miklu átök sem framundan voru.

Loks voru svo Vatnsfirðingar. Þeir höfðu mikil ítök á Vestfjörðum og lutu Sturlungum er fram liðu stundir.

Sturla í Hvammi var mikill ákafamaður og gaf aldrei neitt eftir og átti því sífellt í deilum og stríði, oftast við nágranna sína. Hann var slægur og klókur og beitti til skiptis hörku og tungumýkt. Um það leyti sem Snorri var þriggja ára, stóð gamli maðurinn í svokölluðu Deildartungumáli ásamt Böðvari móðurafa

Snorra. Þetta var erfðamál gegn prestinum í Reykholti í Borgarfirði sem hét Páll Sölvason. Málið lenti brátt í miklum hnút, ekki síst vegna óbilgirni Sturlu.

Kona séra Páls hét Þorbjörg og var ægilegur skapvargur. Eitt sinn þegar reynt var að halda sáttafund heima í Reykholti missti hún alveg stjórn á sér út af frekjunni í Sturlu. Hún rauk á hann með hníf og reyndi að stinga úr honum augað. Hún sagðist vilja gera hann líkan þeim sem hann helst vildi líkjast, það er að segja Óðni.

Þetta var auðvitað fólksuverk, en um leið móðgun að líkja karluglunni við heiðinn guð. En það kom sér vel fyrir Sturlu fyrst hann var svo heppinn að kerlingin hitti ekki almennilega. Hann skarst bara dálítið á kinninni og tókst að nýta sér vel þetta atvik.

Sturla greip strax um sárið og smurði blóðinu út um allt andlit þannig að hann leit út fyrir að vera stórsærður. Séra Páll fór alveg á taugum og gaf strax eftir í erfðamálinu og baðst afsökunar á gerðum konu sinnar.

Þá sagði Sturla að þetta væri nú svo sem ekkert. Svo gat hann ekki stillt sig um að segja brandara: Hann sagði að Þorbjörg hefði lengi verið hrifin af sér og kvenfólk hefði svo misjafnar aðferðir til að láta í ljós ást sína.

Presturinn vissi sem var að hann yrði að gjalda skaðabætur fyrir hnífstunguna. Þegar hann heyrði Sturlu gantast svona með þetta taldi hann óhætt að gefa honum sjálfðæmi um bæturnar. Sturla átti sem sagt bara að nefna upphæðina og presturinn var þá skuldbundinn að greiða hana umyrðalaust.

Þá greip Sturla tækifærið og krafðist svo mikilla bóta að öll auðæfi þessa ríka prests, jarðeignir, búsmali og varningur, hefðu varla nægt til að greiða slíkt gjald.

Þarna gekk Sturla of langt eins og stundum áður. Séra Páll var nú í vanda staddur, en hann greip til þess ráðs á næsta alþingi á Þingvöllum að leita til höfðingjans í Odda, Jóns Loftssonar, og biðja hann að reyna að fá Sturlu til að sýna sanngirni. Sturla neyddist til að samþykkja að Jón gerði út um málið og varð að setta sig við miklu lægri bætur. Sturla var auðvitað grautfúll yfir þessu, en varð að lúta úrskurði höfðingjans. Til að milda Sturlu ákvað Jón Loftsson að bjóða honum heim til sín um haustið og gefa honum góðar gjafir. Ekki var þó minna um vert að hann sýndi Sturlu líka þann einstaka heiður að bjóðast til að taka Snorra litla son hans í fóstur, ala hann upp og mennta hann í Odda.

Þegar Sturla reið heim vestur í Dali að þingi loknu var hann því þrátt fyrir allt í ágætu skapi. Hann eygði mikla möguleika í stöðunni. Með því að tengjast á þennan hátt hinum tignu Oddaverjum gætu Sturlungar með tímanum ef til vill enn aukið áhrif sín og ítök.

Bræður Snorra, Þórður og Sighvatur, urðu mjög ánægðir við tíðindin. Þeir voru að nálgast þann aldur að farið yrði að huga að kvonfangi handa þeim. Helst vildu þeir að hægt yrði að útvega þeim stórættaðar eiginkonur sem ættu í vændum að erfa nóg af landareignum og mannaforráðum. Það var ekki verra að þær væru líka sætar og klárar, en það var ekkert aðalatriði. Þessi nýi heiður, að bróðir þeirra fengi að alast upp hjá fína fólkinu í Odda, hlyti bara að gera þá sjálfa enn eftirsóknarverðari. En auðvitað fannst þeim leiðinlegt að missa litla bróður burt úr Hvammi. Hann var bæði skýr og skemmtilegur strákur þó hann væri ekki nema þriggja ára.

Guðný móðir Snorra sagðist líka vera ánægð. Kannski flaug henni í hug að drengurinn hennar ætti þrátt fyrir allt eftir að verða jarl. En í hjarta sínu varð hún afskaplega sorgbitin. Henni þótti svo vænt um Snorra litla og hann var ákaflega hændur að henni. Þau skemmtu sér konunglega þegar hún var að kenna honum öll ljóðin og sögurnar um gömlu heiðnu guðina og um Egil langalangafa Skallagrímsson. Allt þetta hafði hún sjálf lært af gamla fólkinu þegar hún var lítil.

Um haustið lagði Sturla af stað ásamt fylgdarmönnum austur í Odda. Guðný var búinn að kveðja Snorra og faðma hann að sér í síðasta sinn. Nú veifaði hann til hennar þar sem hann sat á hnakknefinu fyrir framan pabba sinn. Þegar þeir voru komnir úr augsýn hljóp Guðný inn í bæ og grét þar í einrúmi.

III Fósturbarn

Snorra fannst ferðalagið austur í Odda á Rangárvöllum næstum endalaust. Hann sat á hestinum fyrir framan pabba sinn og horfði undrandi í kringum sig. Hann hefði aldrei grunað að heimurinn væri svona stór og fjölbreyttur. Heimafjöllin gjörbreyttust þegar þau tóku að fjarlægjast og hurfu svo alveg. Við tóku ný og ný fjöll, nýir bæir og nýtt fólk. Stundum sofnaði hann á hestinum og vaknaði svo allt í einu og þá voru þeir kannski úti í miðri á eða uppi á fjalli.

Pabbi hans talaði heilmikið við hann á leiðinni, sagði honum til dæmis hvað hann væri lánsamur að fá að fara í Odda. Hann mætti ekki vera leiður þótt hann saknaði mömmu sinnar fyrst í stað. Hann yrði að geta harkað af sér, það hefðu Snorrungar alltaf kunnað, mann fram af manni og Sturlungar yrðu að halda því áfram.

Þetta hafði mamma hans líka sagt við hann síðasta kvöldið heima, en hún hafði aðallega talað um Egil Skallagrímsson. Snorri yrði að vera eins og hann.

Fyrstu nóttina gistu þeir á stórum bæ en bóndinn var gamall vinur Sturlu. Þeim var fagnað með mikilli veislu þar sem allir fengu vel að borða og drekka. Karlarnir fengu sér öl og urðu brátt háværir. Snorri var spurður hvort hann vildi sýru, mjólk eða vatn að drekka. Snorri bað um öl. Hann sagðist ætla að drekka sig fullan eins og Egill Skallagrímsson hefði gert þegar hann var þriggja ára.

Karlarnir hlógu tröllslega að þessu en samt fékk Snorri bara sýru. Svo kom gömul góðleg kona og fór með hann og háttaði hann ofan í rúm. Þegar Snorri var kominn upp í fór hann að hugsa um mömmu sína og byrjaði að skæla.

– Gráttu bara vinur, sagði gamla konan og strauk honum um ennið, það gerir þér gott og svo er það búið.

En Snorri gat ekki hætt, hann var enn skælandi þegar pabbi hans kom og lagðist í rúmið hjá honum seinna um kvöldið.

– Æ hættu nú þessu voli, skarnið mitt, sagði Sturla og tróð ull í eyrun. Hann þjappaði hana vandlega með flata endanum á eyrnakróknum sínum. Hann sofnaði strax og hraut hátt. Snorri róaðist. Þessi hljóð voru svo kunnugleg. Eftir stutta stund var hann sjálfur steinsofnaður.

Það var tekið vel á móti þeim þegar þeir komu loks í Odda nokkrum dögum síðar. Oddi var mikill staður, þar var fjöldi húsa, stór kirkja, skóli og allt fullt af fólki. Í bæjardyrnum stóð höfðinginn mikli Jón Loftsson. Hann gekk á móti þeim með útbreiddan faðm þegar þeir riðu í hlað. Þeir Sturla heilsuðust með miklum virktum og lofgjörðum hvor um annan. Síðan var komið að Snorra.

– Svo þarna er þá sjálfur Snorri goði, sagði Jón og rétti fram höndina.

Snorri teygði sína hönd upp á móti eins hátt og hann náði. Hann horfði fast á þennan mikla mann um leið og hann heilsaði honum og sagði eins virðulega og hann gat:

– Sæll vertu, Jón goði.

Pabbi hans hafði sagt honum að hann ætti að vera upplitsdjarfur og höfðingjadjarfur.

– Þessi á nú einhverntíma eftir að láta til sín taka, sagði höfðinginn hlæjandi við Sturlu og bauð þeim að ganga í bæinn.

Sturla brosti út undir eyru.

Brosið hvarf ekki af Sturlu þessa daga sem hann dvaldist í Odda. Dagarnir liðu í dýrlegum fagnaði og allt var það honum til heiðurs. Loks á fimmta degi var kominn tími til að kveðja og halda á ný vestur í Dali. Sturla var leystur út með góðum gjöfum. Það voru vopn og litklæði, bækur og ritföng og líka skartgripir handa Guðnýju. Gjafirnar voru svo margar og veglegar að Jón varð að láta tvo hesta fylgja með til að Sturla kæmi öllu góssinu heim.

Að skilnaði sagði Sturla við Snorra:

– Hér hefur okkur verið mikill sómi sýndur, mundu þess vegna sonur sæll að sýna öllum hér að Sturlungar séu verðugir þess sóma.

Snorri kvaddi pabba sinn og reyndi að vera eins upplitsdjarfur og hann gat, enda voru allir að horfa á hann. Hann stóð lengi á hlaðinu og horfði á eftir Sturlu og fylgdarliði hans þar til hann rétt gat grillt í þá í fjarska. Hér í Odda var svo mikið flatlendi, svo langt sem augað eygði í átt til sjávar og inn til landsins þar

sem fjöllin risu í fjarska. Allt öðruvísi en heima í Dölum þar sem fjöllin voru svo nærri.

Snorri sá pabba sinn aldrei aftur. Sturla í Hvammi dó aðeins tveimur árum síðar, sextíu og sjö ára að aldri. Þá var Snorri ekki nema fimm ára.

IV Í Odda

Snorri var fljótur að venjast lífinu í Odda og leið oftast vel þó auðvitað saknaði hann stundum mömmu sinnar og systkina. Hann eignaðist strax fóstur þarna á staðnum, það var gömul kona sem hét víst Etilríður, en var alltaf kölluð Edda. Hún var góð við Snorra og sá til þess að hann borðaði vel og ætti alltaf hlý og góð föt. Hún kunni gömul kvæði eins og mamma hans og auk þess fjölmargar sögur sem hún sagði honum á kvöldin. Meðal annars stórskemmtilegar

sögur af ættföður Oddaverjanna, Sæmundi fróða. Hann hafði verið rammgöldróttur og gengið í Svartaskóla í Frakklandi hjá Kölska sjálfum. Þar hafði hann meðal annars misst skuggann sinn og svo gabbað Kölska til að fara í selslíki og synda með sig heim til Íslands. Þegar þeir voru komnir alla leið hafði hann svo rotað Kölska með biblíunni í stað þess að afhenda honum sálina í sér sem var umsamið fargjald.

Snorri hló hátt að þessum sögum þó hann vorkenndi reyndar Kölska ræflinum stundum. Edda gamla bað Snorra að sleppa því alveg að segja honum Jóni Loftssyni þessar sögur. Það væri ekkert víst að hann kynni að meta þær. Höfðinginn í Odda hafði víst allt aðrar hugmyndir um Sæmund afa sinn.

Annars var Jón besti karl. Hann lét sér annt um Snorra og fylgdist alltaf með hvernig honum gekk í skólanum. Hann var mjög ánægður með hvað Snorri reyndist námfús og duglegur.

Snorri byrjaði strax að læra að lesa og skrifa. Prestlingur sem hét Ketill var fyrsti kennarinn hans. Hann lét Snorra stauta sig fram úr ýmsum textum í skinnhandritum og kenndi honum að draga til stafs á vaxborin spjöld. Til þess var notaður mjór pinni sem kallaður var grifill.

Í skólanum voru aðallega ýmsir höfðingjasynir úr nálægum sveitum, sem áttu að verða lærðir menn, en líka margir fátækir drengir sem til stóð að gera að prestum. Kirkjur voru orðnar margar og alltaf skortur á prestum. Margir þessara drengja voru fjörugir og skemmtilegir og þeir Snorri brölluðu margt, en sumir höfðingjasynirnir litu dálítið stórt á sig, sérstaklega þeir sem voru Oddaverjar eða Haukdælir.

Snorri varð fljótt allæs og skrifandi. Námsgreinum fjölgaði eftir því sem árin liðu. Hann lærði latínu og guðfræði, ættfræði og skáldskaparmál. Hann lærði um sköpulag heimsins, tímatal og gang himintunga. Það var alveg nauðsynlegt fyrir þá sem vildu geta siglt til annarra landa.

Í bókasafni skólans var fullt af bókum og handritum, margt af því komið frá Sæmundi fróða, til dæmis rit um skáldskap og ævisögur Noregskonunga. Margt var þar líka eftir Ara fróða um fyrstu aldir Íslandsbyggðar.

Snorri lá í þessu lesefni öllum stundum eins og þetta væru spennandi reyfarar. Jón var himinlifandi yfir þessum mikla áhuga. Sérstaklega fannst honum mikilvægt að Snorri lærði vel sögu Noregskonunga. Hann sagði honum líka fjölmargt frá Magnúsi berfætt, afa sínum og fleiri skyldmönnum. Jón tók líka snemma að sér að kenna honum lögfræði. Snorri lærði margar lagagreinar utan að og Jón útskýrði fyrir honum með dæmum hvernig beita skyldi lögnum og brýndi fyrir honum mikilvægi

Þess að reyna til hlítar að leysa deilumál með samningum áður en vopnin væru látin tala.

Strax um tólf ára aldur var Snorri því orðinn hámenntaður lögspekingur og sérfræðingur í sögu Noregs. En stundum fór þó dálítið í taugarnar á honum hvað Oddaverjarnir voru stoltir af þessum kóngum sínum. Hann sá sjálfur margt um þá í handritunum sem var svo sem ekkert til að monta sig af. Hann vissi líka af sögu Egils Skallagrímssonar að sumir þeirra höfðu verið nauðaómerkilegir og Egill hafði ekkert verið að beygja sig fyrir þeim.

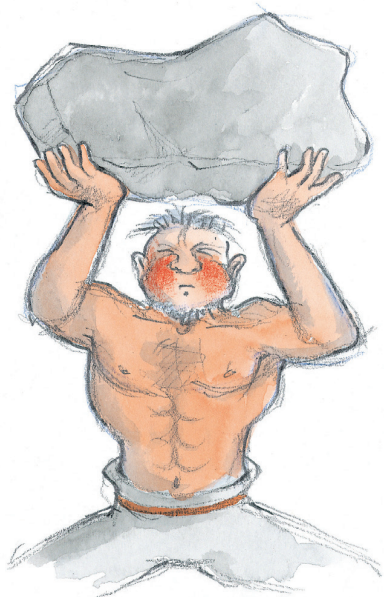
En mest gaman hafði hann af skáldskapnum og var snemma farinn að yrkja sjálfur eftir kúnstarinnar reglum. Veturinn sem hann var ellefu ára orti hann langa lofdrápu um Jón Loftsson og flutti hana fyrir hann í jólaveislu við mikinn fögnuð.

En Snorri fann stundum fyrir því að Sturlungarnir voru ekki taldir eins fínir og hinir. Stundum heyrði hann talað um að

pabbi hans hefði verið hálfgerður ribbaldi, en þá hugsaði hann með sjálfum sér að menn skyldu nú bara bíða. Eftir að hann varð sjö ára fékk hann að fara með Jóni til alþingis á hverju sumri. Jón taldi nauðsynlegt að Snorri kynntist störfum þingsins, heyrði í lögsögumanninum og væri viðstaddur þegar dómur voru kveðnir upp.

Þarna hitti hann oftast bræður sína, Þórð og Sighvat, unga menn á uppleið. Stundum kom Guðný mamma hans líka. Það var skrítið að hitta hana fyrst eftir allan þennan tíma, en það var auðséð að henni þótti mjög vænt um Snorra. Hún var farin að búa með nýjum karli, sem reyndar var tengdafaðir Þórðar. Sá var þekktur beljaki og hélt oft aflraunasýningar á Þingvöllum þar sem hann lyfti grjóti, trjádrumbum og heilu fjölskyldunum. Hann var afkomandi Ara fróða og kallaður Ari sterki. Snorri velti því fyrir sér hvort hann væri líka jafnsterkur í fræðunum og forfaðir hans hafði verið. Þau Guðný bjuggu í lukkunnar

velstandi heima í Hvammi þó Ari ætti konu og börn annars staðar. Guðný varðveitti þriðjung Snorrunagoðorðsins fyrir Snorra en bræður hans réðu yfir hinum hlutunum. Þetta var arfurinn eftir Hvamms-Sturlu föður þeirra.

Oddi var mikill staður og margt fólk í heimili. Jón Loftsson átti fjölda barna með mörgum konum. Meðal sona Jóns voru Sæmundur, Ormur og Páll. Sæmundur var í Odda en hinir voru orðnir sjálfstæðir höfðingjar annars staðar, þó þeir kæmu oft í heimsókn með fjölskyldur sínar. Þeim fannst öllum mikið til um lærdóminn og skáldskapinn hjá Snorra og Snorri kynntist þeim vel og líka börnum þeirra sem sum voru á svipuðum aldri og hann. Eitt sumarið var mikið um dýrðir, þá var Páll nývígður biskup í Skálholti. Jón hafði lengi deilt við forvera hans Þorlák Þórhallsson biskup sem síðar var gerður að dýrtingi og kallaður Þorlákur helgi. Þorlákur vildi að kirkjan réði yfir kirkjujörðunum. Hann sagði að erkibiskup í Noregi hefði skipað svo fyrir en Jón sagðist ekkert fara eftir svoleiðis vitleysu. Hann vitnaði í Sæmund fróða máli sínu til stuðnings og fékk því framgengt að innlendir höfðingjar réðu áfram. Páll sonur hans varð biskup þó hann ætti ekki að geta orðið það af því hann var kvæntur maður og fæddur utan hjónabands, en hvorugt máttu biskupar vera. En Páll var hámenntaður og vænn maður og reyndar systursonur Þorláks og ágætur vinur hans. Samt hafði það einmitt farið mjög í taugarnar á hinum siðprúða Þorláki á sínum tíma að systir hans, móðir Páls, skyldi vera hjákona höfðingjans í Odda.

Meðal barnabarna Jóns voru tvær bráðskemmtilegar stelpur sem Snorri kunni sérstaklega vel við þó þær væru miklu yngri en hann. Þetta voru þær Sólveig Sæmundardóttir og Hallveig

Ormsdóttir, kallaðar Veigurnar tvær. Þeim fannst Snorri fyndinn og gaman að ærslast við hann. Stundum varð hann þó þreyttur á þeim þegar þær vildu fá hann í einhverja barnaleiki en hann var að lesa. Þá sagði hann við þær:

– Ekki núna, en ég skal leika við ykkur seinna.

Jón Loftsson dó 1197, 73 ára að aldri þegar Snorri var 18 ára. Þá tók Sæmundur Jónsson við mannaforráðum í Odda og var þar með orðinn bæði fósturfaðir og fósturbróðir Snorra. Þeir Snorri voru sammála um að tímabært væri að leita að góðu kvonfangi handa honum. En þá kom babb í bátinn. Snorri reyndist vera eignalaus maður og samkvæmt því frekar verðlítill á hjúskaparmarkaði höfðingjaættanna. Eins og áður sagði höfðu bræður hans skipt á milli sín gamla Snorrungagoðorðinu en Guðný móðir þeirra tekið að sér að sjá um hlut Snorra. Hún hafði hins vegar lifað nokkuð hátt og á endanum lent í ferðalögum og

ýmsum erfiðleikum. Þess vegna hafði hún neyðst til að eyða öllu lausafé Snorra. Ari sterki sambýlismaður hennar var dáinn, hann hafði sprengt sig við aflraunir í Noregi.

Útlitið var ekki gott en um sumarið fór Snorri til þings með Sæmundi. Þangað komu líka bræður hans Þórður og Sighvatur. Sæmundur fór að hitta þá og vandamálið var tekið fyrir. Þórður og Sighvatur höfðu engan áhuga á að Snorri færi að heimta eitt-hvað af því sem þeir höfðu fengið. Niðurstaðan varð sú að Sæmundur og Þórður tóku að sér í sameiningu að reyna að leysa málið. Snorri beið spenntur. Hann vissi vel að höfðingi án eigna er enginn höfðingi.

Fórður og Sæmundur létu ekki sitja við orðin tóm, heldur gengu strax í málið. Þeir fengu fljótt augastað á góðum kvenkosti handa Snorra og hófu samninga við föður hennar. Þetta var prestsdóttir á Borg á Mýrum, Herdís Bersadóttir. Um hana sjálfa vissu þeir svo sem ekki margt en mest var um það vert að klerkurinn faðir hennar var einn ríkasti maður landsins, enda kallaður Bersi hinn auðgi. Hann fór með goðorð þeirra Mýramanna. Eitthvað þurfti auðvitað að leggja á móti og Guðný móðir Snorra féllst á að fá honum Hvammsland til eignar. Með það í bakhöndinni gekk þeim Þórði og Sæmundi greiðlega að ná samkomulagi við Bersa fyrir hönd Snorra. Brúðkaupið var síðan haldið í Hvammi sumarið 1199.

Snorri var harla glaður með þessa þróun mála. Hann hlakkaði til að setjast að sem goði og höfðingi á Borg, þessu höfuðbóli þar sem Skallagrímur og Egill forfeður hans höfðu búið. Vart var hægt að hugsa sér betri stökkpall til valda og áhrifa. En það gat því miður ekki orðið strax þar sem Bersi faðir Herdísar var enn í fullu fjöri þó

hann væri tekinn að eldast. Snorra langaði ekki til að gerast einhvers konar húskarl hjá tengdapabba.

Ekki leist honum betur á að setjast að í Hvammi. Herdís var ágæt stúlka, en frekar þykkjuþung og afskaplega ráðrík. Það var Guðný líka. Þeim tengdamæðgum lenti því illilega saman strax eftir brúðkaupið. Herdís vildi eðlilega fá að vera aðalhúsfreyjan á staðnum.

– Ég krefst þess að fá að ráða hér öllu fyrir innan stökk, sagði hún.

Guðný hélt nú ekki. Hún hafði alein stjórnað öllu í Hvammi í næstum tuttugu ár jafnt fyrir utan stökk sem innan og ætlaði sér að halda því áfram.

– Þú mátt ráða fyrir innan rúmstokkinn hjá sjálfri þér, hreytti hún í Herdís.

Þær rifust stanslaust út af öllu og voru alveg að gera Snorra vitlausan. Þá datt honum það snjallræði í hug að flytja austur í Odda með Herdís. Þar var hann sjálfur á heimavelli og auk þess var þar margt bóka og handrita sem hann átti eftir að rannsaka betur. Konungasögur, skáldskapur og lögfræði voru nú einu sinni líf

hans og yndi. Þarna voru líka allir gömlu vinirnir, jafnt Oddaverjar sem aðkomumenn. Edda fóstira hans var enn á lífi, orðin meira en hundrað ára.

En Herdísí leiddist því miður þarna á sunnlensku sléttunum. Hún kynntist fáum og var oft með heimþrá. Henni fannst Snorri ekki sýna sér nægilegan áhuga. Hún sagði að honum væri nær að tala einhverntíma við konuna sína frekar en að sitja öllum stundum yfir Eddu gömlu og skrifa upp eftir henni einhvern bølvaðan þvætting og hindurvitni.

Bræður Snorra töldu dvölinu í Odda ágæta ráðstöfun. Þeir báru auðvitað hag Snorra fyrir brjósti, svona að sumu leyti, en voru kannski ekki tilbúnir að fá hann sem höfðingja í nágrenni við sig á Vesturlandi alveg strax. Það átti eftir að ganga frá ýmsum málum í tengslum við Snorrungagoðorðið og fleiri eignir og mannaforráð. Þeir töldu brýnt að koma því öllu á hreint áður en litli bróðir yrði alltof metorðagjarn og frekur. Umfram allt yrði að varast deilur og illindi milli bræðranna þriggja ef Sturlungar ætluðu sér að verða helsta valdaætt landsins eins og þá dreymdi alla um.

Þórður og Sighvatur höfðu báðir eignast góða staðfestu og rík kvonföng. Elsti bróðirinn Þórður hafði kvænst dóttur Ara sterka á Staðastað á Snæfellsnesi og tekið við goðorði hans. Hann sat þar nú að góðu búi og var orðinn helsti valdamaður vestur þar. Þau hjónin elskuðust ekki mikið, en Þórður átti framúrskarandi hjákonur og hafði eignast með einni þeirra sérlega skýra og efni-lega drengi sem hétu Sturla og Ólafur. Þórður var alltaf frekar rólegur í tíðinni, gættinn og stilltur en ákveðinn og naut mikillar virðingar.

Sighvatur bjó fyrst í Hjarðarholti en svo á Sauðafelli í Dölum. Hann hafði kvænst Halldóru Tumadóttur af ætt Ásbirninga. Eins og fram hefur komið réð sú ætt öllu í Skagafirði og Sighvatur vonaðist því til að geta með tímanum styrkt áhrif og völd Sturlunga á austanverðu Norðurlandi. Hann eignaðist mörg börn með Halldóru sinni, þar á meðal nokkra syni sem áttu eftir að verða áberandi. Einn þeirra hét Sturla eftir afa sínum og fæddist einmitt sama ár og Snorri kvæntist, 1199. Kolbeinn og Tumi Sighvatssynir höfðu nöfn sín úr móðurættinni, en Þórður sem kallaður var kakali hét eftir föðurbróður sínum. Mörgum fannst Sighvatur viðsjárverður eins og Hvamms-Sturla gamli hafði verið. Það var oft talsverður gassagangur í honum. En hann var fyndinn og hress og naut því vinsælda.

Ungu hjónin, Herdís og Snorri, dvöldust næstu tvö ár í Odda, en þá kom að því að Bersi faðir Herdísar féll frá og þau gátu loks flutt að Borg. Þau höfðu eignast tvö börn, dóttur sem hét Hallbera og son sem var skírður Jón, en þannig vildi Snorri heiðra minningu Oddahöfðingjans gamla sem hafði alið hann upp.

Herdís hlakkaði mikið til að komast aftur heim og Snorri hugs-

aði gott til glóðarinnar að geta nú tekið upp merkið frá Agli Skallagrímssyni og gert Borg að helsta höfðingjasetri landsins. En það átti eftir að fara öðruvísi. Snorri var þar ekki nema í fáein ár. Þeim Herdísi kom æ ver saman, þar til hjónabandið var alveg í rúst. Snorra fannst Herdís of heimarík þarna á Borg og hún kvartaði yfir því að hann væri alltaf á ferðalögum til bræðra sinna og móður og líka með hjákonur út um allt. Þá sjaldan hann væri heima á Borg eyddi hann svo tímanum í að yfirheyra karla og kerlingar um einhverja gamla þvælu. Þetta var að sumu leyti alveg rétt. Snorri var til dæmis sérstaklega upptekinn af gömlum frænda sínum sem hét Egill Halldórsson og var heimamaður á Borg. Sá kunni margar frábærar sögur af Agli Skallagrímssyni sem Snorri hafði ekki heyrt áður. Snorri réð marga menn í vinnu við að skrifa þennan fróðleik upp eftir gamla manninum.

Loks ákvað Snorri að hann yrði að skilja við Herdísi, það væri þeim báðum fyrir bestu. Á ferðum sínum hafði honum tekist að

krækja sér í höfuðbólið Reykholt í Reykholtssdal í Borgarfirði, þar sem kerlingin hafði reynt að stinga augað úr Sturlu föður hans forðum tíð. Þar settist hann nú að, en Herdís sat eftir með börnin á Borg þó svo að Snorri héldi að sjálfsögðu völdunum sem fylgdu Mýramannagoðorði.

Snorri varð strax mjög ánægður þarna, enda hafði hann lengi haft augastað á þessari jörð. Reykholt var frábærlega vel í sveit sett og þaðan gat hann miklu betur fylgst með hvað bræður hans voru að bralla. Hann treysti þeim ekki alveg, sérstaklega ekki Sighvati. Svo var þarna nokkuð gott land undir bú, hægt að ala þar upp kálfa sem dygðu í ótal skinnbækur. Ekki síst fannst honum mikið til um allan jarðhitann í Reykholti. Hann lét gera sér heitan pott sem enn er til og kallast Snorralaus.

Herdís var bara fegin að losna við Snorra úr því sem komið var. Börnin söknuðu hans þó auðvitað mikið. En svo virtist sem fleirum þætti ekki gott að hann skyldi fara frá Borg. Eina nóttina áður en Snorri fór vitjaði Egill Skallagrímsson Egils Halldórssonar í draumi. Hann var ófrýnilegur á svip og spurði hvort það væri satt að Snorri frændi þeirra ætlaði burt. Egill Halldórsson kvað já við því.

–Það gerir hann illa, svaraði þá Egill Skallagrímsson í draumnum, hristi hausinn og fór með þessa vísu:

Seggur sparir sverði að höggva.

Snjóhvítt er blóð líta.

Skæruöld getum skýra.

Skarpur brandur fékk þar landa,

skarpur brandur fékk mér landa.

– Ég held þú ættir að hugsa vel þinn gang Snorri minn, sagði Egill Halldórsson. Egill Skallagrímsson sagði það beint út í vísunni að þú viljir ekki beita sverði og sért ragur. Af því muni leiða óöld. Það þurfi biturt sverð til að vinna lönd og halda þeim.

En Snorri fór ótrauður í Reykholt þrátt fyrir þessar viðvaranir.

VI *Snorri fer til Noregs*

Borgfirðingum leist strax vel á Snorra sem höfðingja og vildu efla hann sem mest. Smágoðar og stórbændur streymdu til hans eftir að hann kom að Borg.

– Við viljum selja þér goðorðin okkar og gerast þínir menn, sögðu þeir.

Sumir gáfu honum meira að segja eignir sínar og mannaforráð. Í staðinn var Snorri skuldbundinn til að veita þeim vernd og stuðning. Þetta fannst bændum tryggara en að hver væri að basla í sínu horni. Borgarfjörður varð að samfelldu héraðsríki og Snorri gat sýnt veldi sitt með því að ríða til þings á hverju sumri með mörg hundruð manns.

Eftir að Snorri náði Reykholti og fluttist þangað 1206 bættist svo enn meira við. Snorri hafði mikinn metnað. Hann var kæn og klókur og fylginn sér. Það leið því ekki á löngu þar til Snorri Sturluson var orðinn einn af völdugustu höfðingjum landsins. Ríki hans var orðið nokkuð samfelldt frá Hvalfirði til Húnaflóa. Snorri var kjörinn lögsögumaður árið 1215, aðeins 35 ára að aldri.

Það var eins og spádómur Egils Skallagrímssonar ætlaði ekki að rætast. Snorra gekk allt í haginn þó hann hefði flutt frá Borg. Hann var orðinn moldríkur og naut vaxandi virðingar. Kvenhyllin var í góðu lagi og hann eignaðist smám saman fleiri börn með hjákonum og kærustum. Eldri börnin, Hallbera og Jón, voru oft hjá honum í Reykholti, en annars á Borg hjá Herdísi. Þau voru efnileg en kom illa saman. Jón sagði að Hallbera væri stórskrítin, eiginlega hálfbiluð, en Hallbera stríddi honum á móti út af því hvað hann var lítill.

– Jón murtur! sagði hún. Murtur eða murta er pínulítill silungur. Þetta er svona svipað og ef einhver væri núna uppnefndur Nonni sardína. Nafnið festist við Jón og það fannst honum leiðinlegt. En þegar hann var orðinn fullorðinn var hann ekkert minni en aðrir og þá var honum alveg sama um nafnið, fannst það bara flott.

Meðal yngri barnanna voru systurnar Ingibjörg og Þórdís og loks sonurinn Órækja. Hann var tápmikill drengur og góður sonur en oft dálítið erfiður. Snorri átti áreiðanlega miklu fleiri börn en sum þeirra komust ekki á legg og önnur eru gleymd.

Guðný móðir Snorra var nú tekin að eldast og loks flutti hún úr Hvammi og kom í Reykholt til Snorra. Henni fannst gott að fá að vera í ellinni hjá þessum fræga syni sínum, lögsögumanninum, sem hún hafði þurft að senda frá sér svo snemma. Snorri þreyttist aldrei á að heyra hana fara með sögur og kvæði. Hann lét skrá það allt saman niður og bar saman við annað sem hann hafði lært í Odda og á Borg og víðar. Sagnaritunin, skáldskapurinn og fræðin heilluðu hann alltaf mest, hvað svo sem öllum völdum og vegtyllum leið. Stundum fannst honum hreinlega eins og veraldarvafstrið og höfðingjaskyldurnar trufluðu hann fullmikið frá ritstörfunum. Menn voru alltaf eitthvað að kvabba á honum. En á veturna gafst honum samt oft góður tími til að sökkva sér ofan í skrifin.

Aldrei leið honum betur en þegar hann gat slakað á í heita pottinum á heiðskírum vetrarkvöldum að loknum góðum vinnudegi. Hann hafði látið gera sér göng innan úr bænum til að komast beint í laugina hvernig sem viðraði. Þarna var fínt að kjafta við skrifarana um verkefni morgundagsins eða glettast við kærusturnar. Stundum lá hann bara aleinn og horfði á stjörnurnar og norðurljós-in og velti fyrir sér gátum alheimsins.

Ríki bræðranna þriggja, Þórðar, Sighvats og Snorra náðu nú yfir eitt samfellt landsvæði um mestallt vestanvert landið. Sturlungar máttu vel við una. En Oddaverjar voru ef til vill ekki alveg eins ánægðir. Þeim var löngu orðið ljóst að vinur þeirra Snorri ætlaði sér ekkert að ganga erinda þeirra. Hann átti meira að segja í deilum við Oddaverja á Alþingi eftir að hann var orðinn lögsögumaður. Snorri hafði betur í þeim deilum og gat eftir það talist mesti virðingarmaður landsins, eins konar arftaki Jóns Loftssonar.

Þar með fannst honum löngu orðið tímabært að hann héldi utan til Noregs og hefði þar tal af helstu tignarmönnum. Íslenskir höfðingjar höfðu alltaf leitað þangað til að afla sér mannvirðinga

og vináttu konunga. Þetta fannst Snorra skipta miklu máli, en hann var ekki síður að hugsa um að komast í betri heimildir um ýmislegt sem hann hafði verið að skrifa um sögu Noregskonunga. Hann langaði að kanna staðhætti og fá útskýringar á ýmsu hjá heimamönnum.

Skáldskapur var í hávegum hafður við norsku hirðina og Íslendingar höfðu löngum haft orð á sér fyrir að eiga bestu skáldin. Snorri var auðvitað skáld og hóf nú undirbúning að fyrstu utanferð sinni með því að senda til Noregs kvæði sem hann hafði ort til völdugs jarls sem hét Hákon Fólkvíðarson og var kallaður Hákon galinn af því hann var dálítið skrautlegur náungi. Snorri hafði frétt að þessi jarl væri alveg sérstakur kvæðaunnandi.

Kvæðið sló í gegn, jarlinn var alveg í skýjunum, sendi Snorra vegleg skáldalaun og bauð honum að koma til sín. Jafnframt pantaði hann nýtt kvæði um konu sína, Kristínu. Snorri dreif strax í að yrkja um frúna og tók svo að ferðbúast. Hann neyddist hins vegar til að fresta för sinni þegar hann frétti að Hákon jarl væri látinn. Hann lét því nægja að senda kvæðið um Kristínu en beið átekta sjálfur.

En tveimur árum síðar, haustið 1218, dreif hann sig loks af stað og hélt nú á fund Skúla jarls Bárðarsonar, bróður Hákonar galins. Skúli hafði stillt til friðar í Noregi eftir talsverð innanlandsátök og fengið höfðingjana til að kjósa sonarson hins fræga Sverris konungs, Hákon Hákonarson, sem konung. Hákon var hins vegar enn á unglingsaldri, svo Skúli jarl réði öllu í bili.

Snorri hafði mikinn sóma af þessari fyrstu utanför sinni. Hann var hjá Skúla jarli um veturinn. Jarlinn hafði mikinn áhuga á sögu Noregskonunga og þeir Snorri urðu góðir vinir. Um sumarið fór Snorri svo alla leið austur á Gautland í Svíþjóð og heimsótti þar

Kristínu, ekkju Hákonar galins, sem nú var gift Áskeli lögmanni, einum tignasta höfðingja Svía. Hún var Snorra þakklát fyrir skáldskapinn og þau hjónin tóku mjög vel á móti honum og leystu hann út með góðum gjöfum. Snorri aflaði heimilda um ýmsa sænska fornkonunga og ræddi lögfræði við Áskel. Lögmaður Svía varð hissa þegar Snorri gat sagt honum að Íslendingar hefðu stuðst við skrifuð lög í heila öld, en lögfræðingar í Svíþjóð þurftu enn algjörlega að reiða sig á minnið.

– Þið eruð aldeilis háþróaðir í tækninni, sagði Áskell, við þurfum greinilega að taka okkur tak.

Ári síðar fengu Svíar fyrstu skrifuðu lög sín.

Seinni veturinn var Snorri áfram hjá Skúla og skrifaði og orti af kappi. Honum líkaði mjög vel við jarlinn og þeir skröfuðu margt á síðkvöldum yfir ölkrús við eldinn í höllinni. Snorri nennti hins vegar lítið að sinna kónginum, þótt hann væri stundum eitthvað að reyna að gera sig merkilegan. Honum fannst skrítið að

fordekrað krakkakvikindi sem hafði engan áhuga á skáldskap og sögu skyldi eiga að teljast æðra en stórhöfðinginn Skúli.

En jarlinn kunni ágætlega lagið á stráknum og sagðist halda að það ætti eftir að rætast úr honum.

– Aðalatriðið er í bili, hvíslaði Skúli að Snorra, að láta gríslinginn halda að hann ráði öllu, þó hann ráði auðvitað engu. Svo stefni ég á að gera hann að tengdasyni mínum.

Um þessar mundir voru Norðmenn afskaplega reiðir Íslendingum, einkum Oddaverjum, af því þeir höfðu deilt við norska kaupmenn sem sigldu með varning til Íslands. Deilan stóð um verð á varningnum sem báðir aðilar vildu ráða. Þetta gekk svo langt að margir helstu höfðingjar í Noregi voru farnir að undirbúa herför til Íslands. Snorri sá að illt var í efni. En hann var sniðugur og með fortölum og góðum rökum gat hann fengið Norðmenn ofan af þessum áætlunum.

Í staðinn lofaði hann að sjá til þess að norskir kaupmenn fengju að versla í friði á Íslandi. Sumir telja að hann hafi líka lofað því að reyna að koma Íslandi undir Noregskonung. Við vitum ekki hvort svo var, en til tryggingar því að hann stæði við orð sín um að stilla til friðar hét Snorri því að senda son sinn, Jón murt, á fund norsku höfðingjanna.

Víst er þó að í kjölfar þessara umræðna hlotnaðist Snorra mikill heiður við norsku hirðina áður en hann hélt heim 1220. Skúli jarl sá til þess að hann var gerður lendur maður konungs. Það var miklu meiri sómi en að vera óbreyttur hirðmaður en það fól auðvitað líka í sér ákveðnar skyldur gagnvart norska konungsvaldinu og kröfur um hlýðni við konung. Snorra var að skilnaði gefið gott hafskip og mikill varningur. Vegur hans þótti hafa vaxið mjög þegar hann kom heim á ný haustið 1220 og settist að búi sínu í Reykholti.

VII *Heima í Reykholti*

 Snorri hélt áfram að efla veldi sitt eftir að hann kom heim. Aðallega með því að gifta dætur sínar höfðingjum og vænlegum höfðingjaefnum. Þetta fannst honum mun betri leið til áhrifa en eilíf manndráp þó stundum yrði ekki hjá þeim komist. Snorri hafði átt í deilu við Þorvald leiðtoga Vatnsfirðinga á Vestfjörðum, en þeir sættust og Þorvaldur fékk Þórdísi Snorradóttur sem konu.

Vatnsfirðingurinn var gamall karl, en Gissur Þorvaldsson frá Hruna var hins vegar ungur og talinn glæsilegasta leiðtogaefni Haukdæla. Snorra tókst að gifta honum Ingibjörgu dóttur sína. Ásbirningar í Skagafirði áttu líka sinn framtíðarmann: Hann hét Kolbeinn Arnórsson og var alltaf kallaður Kolbeinn ungi til aðgreiningar frá öðrum Kolbeinum. Kolbeinn ungi kvæntist Hallberu Snorradóttur.

Þannig náði Snorri æ meiri ítökum. Aðferðin hafði oft reynst nokkuð vel en var kannski ekki alveg nógu snjöll til lengdar. Hjónabönd sem þannig var til stofnað urðu stundum ekki góð.

Það átti Snorri nú reyndar sjálfur að vita. Þau vildu splundrast og skilnaður leiddi af sér óvild og deilur.

Smátt og smátt varð líka ein endalaus flækja úr öllum þessum tengslum. Ættirnar voru allar meira og minna tengdar og skyldar út og suður, á ská og í kross, svo það hætti alveg að skipta máli til að varðveita friðinn. Allir tengdust öllum hvort sem var. Menn voru óvinir og vinir á víxl, óháð ættum. Sundurlyndið magnaðist á endanum af þessu öllu. Loks ekki aðeins milli ætta heldur líka innan þeirra, ekki síst meðal Sturlunga sjálfra.

Bræðrunum þremur, Þórði, Sighvati og Snorra hafði að mestu tekist að halda frið sín á milli þótt þeir deildu stundum hart og ættu það til að reiðast hver öðrum og hættu að tala saman svona við og við.

En nú var ný kynslóð Sturlunga komin fram. Metnaður margra þeirra var mikill. Kappsfyllstur allra var Sturla sonur Sighvats. Hann var glæsímenni og ákafamaður og ætlaði sér stóra hluti. Honum fannst ástæðulaust að Snorri réði mestu um málefni Sturlunga.

– Jú, jú, hann er kannski ríkari og klárari en Þórður og pabbi, en hann er nú þrátt fyrir allt yngstur. Og reyndar alveg hrikalegur klaufi með spjót og sverð, sagði Sturla. Hafið þið séð hann skylmast? Það er beinlínis sprenghlægileg sjón!

Sturlu fannst gaman að erta Snorra frænda sinn dálítið og ögra honum þegar þeir hittust. En stundum voru þeir líka góðir vinir. Það gat verið gaman að heilsa upp á karlinn í Reykholti ef hann var í góðu skapi, liggja í heita pottinum með ölkrús og hlusta á eina góða sögu.

Synir Þórðar voru aftur á móti friðsemdarmenn en létu samt

ekkert traðka á sér. Sturla Þórðarson var alnafni Hvamms-Sturlu. Hann var ólíkur afa sínum en varð samt eftirlæti Guðnýjar ömmu sinnar. Hann var mikið hjá henni eftir að hún fluttist í Reykholt til Snorra. Hann vissi ekkert betra en að hlusta á sögur ömmu sinnar. Ekki bara frá fornöld og landnámsöld, heldur líka um það sem hún hafði upplifað á sinni eigin ævi. Margar góðar kunni hún til dæmis um Hvamms-Sturlu og allt hans vafstur. Snorri var líka mjög hrifinn af þessum unga frænda sínum sem sýndi snemma ótvíræða rithöfundarhæfileika. Snorri kenndi honum margt í sambandi við skriftir og skáldskap.

Eitt sinn þegar þeir frændur sátu í pottinum og höfðu rabbað lengi um sögu Noregskonunga spurði Sturla:

– Hvernig er það Snorri, hefur þér aldrei dottið í hug að skrifa um samtíma okkar hér og nú?

– Fín hugmynd hjá þér, Sturla minn, svaraði Snorri, en ég held ég láti þér allt slíkt eftir. Ég hef miklu meiri áhuga á fortíðinni.

Snorri stóð upp, hysjaði upp um sig sundskýluna og gekk inn

í undirgöngin, en Sturla lá lengi áfram í heitu vatninu og hugsaði um það sem frændi hans hafði sagt.

Bræðurnir áttu marga fleiri syni, ekki síst Sighvatur. Sjálfur hafði Snorri orðið fyrir þeirri miklu sorg að missa Jón son sinn ungan. Jón murtur hafði á sínum tíma verið sendur til Noregs sem gísl, en fékk að fara heim þaðan eftir þrjú ár. Fljótlega hélt hann þó aftur til Noregs og lenti þar eitt sinn í slagsmálum, slasaðist illa og dó. Væntingarnar sem bundnar höfðu verið við Jón hlutu nú að færast yfir á yngri bróðurinn, Órækju. Hann var vaskur maður og allur af vilja gerður til að verja hagsmunum föður síns, en Snorri treysti honum samt ekki vel. Hann taldi son sinn ekki mikið höfðingjaefni vegna þess hvað hann væri uppstökkur og óþolinmóður. Stundum deildu þeir og þá sagði Snorri að Órækja væri ofstopamaður sem kallaði yfir þá vandræði. Órækja svaraði fullum hálsi og sagði að Snorri væri gunga.

- Semja, semja, semja, sagði Snorri þegar deilur komu upp.
- Lemja, lemja, lemja, svaraði Órækja.

Snorri hélt góðu sambandi við Oddaverjana þótt hann hefði stundum átt í deilum við þá. Þegar Sæmundur Jónsson dó var lögspekingurinn Snorri fenginn til að skipta búi hans milli afkomendanna. Snorri kom á fornar slóðir í Odda og þar urðu fagnaðarfundir. Snorra leist vel á Sólveigu dóttur Sæmundar, sem var orðin frábær kvenkostur. Hann sá til þess að erfðahlutur hennar væri ríkulegur. Slíkan kost gat verið gott að hafa í bakhöndinni.

En honum brá illilega í brún þegar Sighvati bróður hans tókst skömmu síðar að ná í Sólveigu handa Sturlu syni sínum, það var kannski ekki alveg það sem Snorri hafði ætlað sér. Þar þótti honum satt að segja sem góður biti færi í hundskjaf. En Sólveig var reyndar mjög hrifin af Sturlu.

Enn meira gramdist Snorra þó þegar hann frétti að Sturla hældi sér af þessu og bæri það út um allt að gamlinginn Snorri hefði sjálfur verið að hugsa um Sólveigu. Það var ekki alveg rétt. Snorra leist vel á Sólveigu, en samt var hann spennitari fyrir

hinna Veigunni, Hallveigu Ormsdóttur. Kannski var hún ekki alveg eins sæt og Sólveig, en hún var ennþá ríkari. Hallveig var nefnilega ríkasta kona landsins og nýlega orðin ekkja. Snorri gerði við hana helmingafélag, einskonar hjónaband, og hún flutti til hans í Reykholt og með henni tveir synir hennar, Ormur og Klængur. Björn heitinn faðir þeirra var af ætt Haukdæla, bróðir Gissurar Þorvaldssonar.

Þar með var Snorri óvæfengjanlega orðinn ríkasti og völdugasti höfðingi landsins. Hann sat nú í friði í Reykholti og var duglegur að skrifa. Hann vann af kappi að sögusafni sínu um Noregskonunga sem síðar var kallað Heimskringla. Hann samdi líka kennslubók í skáldskap sem hann kallaði Eddu.

Hallveig reyndist honum góð kona. Snorri var líka ánægður með hana. Þeim samdi vel og þau áttu mörg góð ár saman áður en síga tók á ógæfuhliðina.

VIII *Sturlungar deila*

 ighvatur hafði fengið Sturlu syni sínum Snorrunga-
goðorðið í Dölunum til yfirráða þegar hann sjálfur
fluttist að Grund í Eyjafirði. Sturla var þá enn á unglings-
aldri. Þetta mislíkaði bræðrum Sighvats, einkum Snorra, hann
taldi að Sighvatur gæti ekki ráðskast þannig með sameiginlegar
eignir þeirra bræðra. Eftir að Sturla kvæntist og fór að hafa sig
æ meira í frammi fannst Snorra orðið tímabært að lækka aðeins
rostann í þessum unga manni sem var farinn að láta eins og
hann væri yfir alla Sturlunga settur. Snorri fékk Þórð bróður
sinn í lið með sér og þeim tókst að hafa sína hluta goðorðsins af
Sturlu.

Sturla og Sólveig bjuggu á Sauðafelli í Dölum en stundum
voru þau líka fyrir norðan hjá Sighvati og Halldóru. Sturla
hugsaði Snorra frænda sínum þegjandi þörfina en hefndi sín
strax á Þórði með því að taka hús á honum í Hvammi með fjölda
manns og lét ófriðlega. Annars hafði Sturla nóg á sinni könnu
varðandi erjur og illdeilur. Hann átti í rimmu við Vatnsfirðinga

sem gerðu aðför að Sauðafelli um miðja nótt. Óðu þeir um allt í myrkri og stungu spjótum og sverðum í rúm og rekkjur. Þannig drápu þeir saklaust fólk, brutu allt og brömluðu. Sturla sjálfur var ekki heima þessa nótt, en í einni rekkjunni var Sólveig kona hans með nýfætt barn þeirra.

Þegar Sturlu voru sögð tíðindin daginn eftir, spurði hann hvort Sólveigu hefði verið gert mein. Honum var sagt að hún væri heil á húfi og eftir það spurði hann einskis meir. Hann elskaði Sólveigu mikið. Sauðafellsför óvina hans mæltist illa fyrir og Sturla hefndi sín grimmilega. Sturla sagði hverjum sem heyra vildi að Snorri hefði vitað af ráðagerð illvirkjanna. Ekki batnaði samkomulag þeirra frænda við slíkt umtal. Stundum voru þeir samt vinir næstu árin.

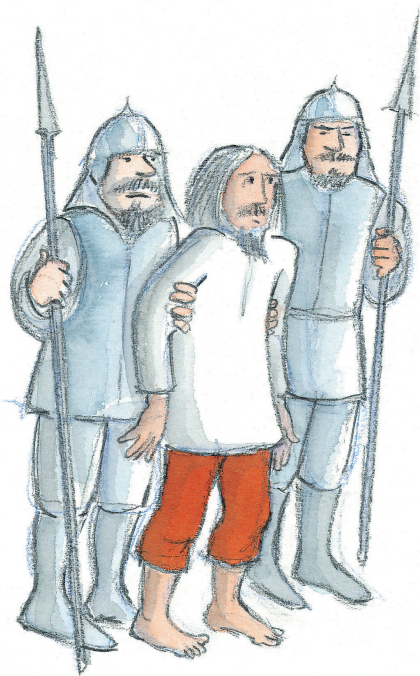
Sighvatur og Sturla drógust einnig æ meir inn í deilur sem Norðlendingar höfðu árum saman átt við Guðmund Arason, biskup á Hólum, sem kallaður var Gvendur góði. Hann var upphaflega fátækur prestur sem Ásbirningar höfðu gert að biskupi. Þeir ætluðu sér að hafa hann sem þægan lepp, svo þeir gætu sjálfir ráðskast að vild með eigur Hólastóls. En Guðmundur

var ekki aldeilis á sömu skoðun eftir að hann var orðinn biskup. Hann fór sínu fram og barðist fyrir rétti kirkjunnar gegn höfðingjaveldinu, rétt eins og Þorlákur helgi hafði áður reynt fyrir sunnan.

Höfðingjarnir flæmdu hann burt og beittu hann ýmsu harðræði en Guðmundur beitti bannfæringarvopninu óspart á móti. Loks var hann hrakinn út í Grímsey, síðan handtekinn og sendur til Noregs, en þar fór hann strax og gerði erkibiskupi grein fyrir yfirgangi höfðingjanna.

Sighvatur og Sturla þóttu hafa komið svo illa fram við Guðmund biskup að erkibiskup í Noregi stefndi þeim feðgum utan. Sturla bjóst til farar, kom fyrst við í Noregi og Danmörku og gekk fyrir konunga, en lét svo ekki staðar numið fyrr en í Rómaborg þar sem hann var leiddur berfættur fyrir dyr allra kirkna. Þannig tókst Sturlu að afla sér fyrirgefningar synda.

Á heimleiðinni dvaldist Sturla Sighvatsson síðan alllengi í Nor-
egi til að treysta sambönd sín við norska tignarmenn. Nú var
Hákon konungur orðinn fullorðinn og sjálfs sín ráðandi og
hafði ræst vel úr drengnum. Sturla sneri sér því beint til kon-
ungs og hafði engan áhuga á að vera neitt að nudda sér utan í
vin Snorra, Skúla jarl, sem reyndar var tengdafaðir Hákonar
konungs. Hann þóttist sjá að áhrif Skúla færu þverrandi. Sturla
beitti öllum sínum persónutöfrum og tókst að komast í gott vin-
fengi við Hákon konung.

Noregskonungar höfðu lengi haft mikinn áhuga á að koma
Íslandi undir sína stjórn. Hákon minntist þess þegar hann ræddi
við Sturlu að Snorri föðurbróðir hans hefði þegið af þeim miklar
sæmdir á sínum tíma.

– Ég skildi þetta alltaf þannig að Snorri hefði ætlað að vinna
að því að koma Íslandi undir mína stjórn, sagði kóngur. Held-
urðu að hann hafi gert eitthvað í málunum?

Þarna sá Sturla gott tækifæri til að klekkja á Snorra:

– Í málunum? Hann Snorri? svaraði Sturla. Ekki baun. Snorri
vill ekkert nema efla sín eigin völd. Hann heldur að hann sé
kóngur. Hans hátign Snorri fyrsti! Svo situr hann bara og skrif-
ar. Reyndar um norska konunga, en það er sko ekki allt jafn-
fallegt sem hann segir um forfeður þína.

– Alveg vissi ég þetta, svaraði Hákon konungur þungur á
brún. Og karlskarfurinn hann Skúli tengdapabbi, sem ég er
meira að segja búinn að gera að hertoga, hann hefur látið hann
komast upp með þetta. Eintóm klíka. Hann sleppti bara Jóni
heitnum Snorrasyni úr gíslingunni á sínum tíma eins og ekkert
væri, þó Snorri hefði ekki staðið við neitt. En nú er það ég sem
ræð!

Þannig ræddu þeir málin fram og aftur en á endanum bundu þeir það fastmælum að Sturla skyldi taka að sér það sem Snorri hefði ekki sinnt nógu vel: Að koma Íslandi undir Noreg.

Með þennan ásetning og góðar gjafir í farteskinu sneri Sturla Sighvatsson heim til Íslands árið 1235. Sér til mikillar ánægju komst hann að því að Sighvatur hafði verið iðinn við að hlaða undir völd þeirra feðga meðan hann var í burtu. Enn kátari varð Sturla þegar hann áttaði sig líka á því að áfram hafði margt gengið illa hjá Snorra. Áður höfðu þeir Kolbeinn ungi og Gissur Þorvaldsson, tengdasynir hans, skilað aftur dætrum Snorra, þeim Hallberu og Ingibjörgu.

– Hallbera er klikkuð, hafði Kolbeinn sagt.

– Ingibjörg er sturluð úr frekju, ekta Sturlungur, sagði Gissur.

Af þessu höfðu svo sprottið langvarandi deilur um jarðir og mannaforráð sem leitt höfðu til mikillar óvináttu Haukdæla og Ásbirninga í garð Snorra. Órækja var auk þess með ribbaldagangi sínum búinn að æsa fjölmarga upp gegn Snorra föður sínum.

Sturla og Sighvatur þóttust því sjá að nú væri kominn rétti

tíminn til að sölsa undir sig veldi Snorra. Þannig gætu þeir fengið yfirráð yfir mestöllu landinu og jafnframt náð sér niðri á Snorra fyrir að hafa haft af þeim Snorrungagoðorðið. Þeir notuðu sem tylliástæðu að það þyrfti að stemma stigu við yfirgangi Órækju.

– Og klekkja um leið á gamla frekjudallinum, sagði Sturla. Þá verður hann aldrei Snorri fyrsti heldur bara Snorri núll.

Þeir hófu nú að safna miklu herliði og bjuggust til að gera atlögu að Reykholti. Þeir náðu saman tólf hundruð manna liði og stefndu til Borgarfjarðar en Snorra barst njósn af herförinni. Hann fékk Þórð bróður sinn til að fara á fund Sighvats og Sturlu og reyna að semja við þá. Þetta gerði Þórður og hitti þá feðga á pálmásunnudag 1236. Hann átaldi Sighvat harðlega fyrir að ætla að fara með her á hendur sínum eigin bróður.

– Og það meira að segja á helgum degi, bætti Þórður við og var ægilega reiður.

Sighvatur hló bara. Honum fannst svo fyndið að sjá rólyndismanninn Þórð svona æstan. Sighvatur og Sturla létu sér ekki segjast. Þórður fór burt í fússi. Hann kom í Reykholt og sagði

Snorra tíðindin, en Snorri gerði enga tilraun til að snúast til varnar heldur flúði.

– Þvílík gunga, sagði Sturla og hló.

Þannig hrökklaðist Snorri frá Reykholti og úr Borgarfirði. Fannst þá mörgum sem spádómur Egils Skallagrímssonar í draumnum forðum hefði þar með ræst. Snorri dvaldist nú um tíma á Bessastöðum á Álftanesi, sem hann hafði eignast um svip- að leyti og hann tók saman við Hallveigu. Fljótlega taldi hann þó að sér væri ekki vært á landinu við þessar aðstæður. Elsti bróðir- inn Þórður var nýlega látinn, svo ekki var lengur hægt að sækja styrk til hans. Árið 1237 hélt Snorri því til Noregs öðru sinni. Frændi hans, Þórður kakali Sighvatsson, varð honum samferða.

Órækja var farinn til Noregs á undan þeim. Hann hafði áður reynt að ná samningum við Sturlu Sighvatsson, en Sturla sveik hann, lét flytja þennan náfrænda sinn í Surtshelli og misþyrma honum og meiða hann.

Snorri fór beint til síns gamla góða vinar Skúla jarls sem tók vel á móti honum og hafði margt að segja honum.

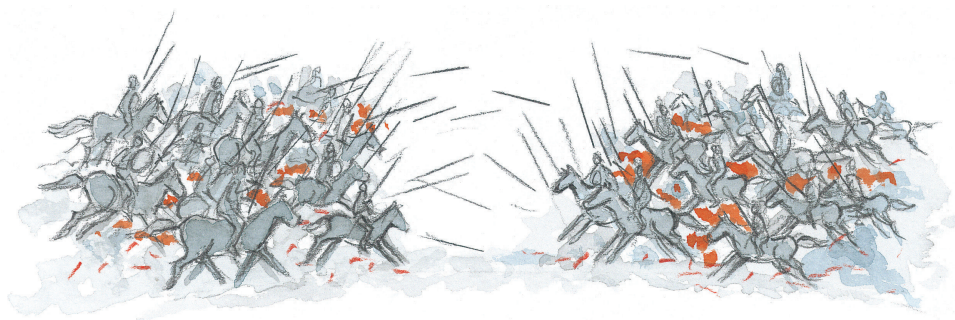
Nú stóð aðeins ein hindrun í vegi fyrir því að Sturla og Sighvat- ur næðu yfirráðum yfir öllu landinu. Það voru Haukdælir með höfðingja sinn Gissur Þorvaldsson í broddi fylkingar.

Sturla ákvað að taka á þessu vandamáli. Hann boðaði Gissur á fund sinn við Apavatn skammt frá Laugarvatni vorið 1238. Hann þóttist vilja rabba við Gissur um ýmis mál, en mætti til fundarins með ofurefli liðs og lét strax handtaka Gissur þegar þeir hittust. Þannig sveik hann Gissur og niðurlægði og þvingaði hann til að vinna sér hollustueiða og lét hann lofa sér að hverfa úr landi á fund Hákonar konungs.

Eftir það sleppti Sturla Gissuri. Það hefði hann ekki átt að gera, ef litið er á málin út frá hagsmunum þeirra feðga. Fyrst hann ætlaði sér á annað borð að vera svona svikull og grimmur hefði hann sennilega átt að stíga skrefið til fulls og vera enn grimmar. En kannski var of stutt síðan Sturla hafði ráfað berfættur milli kirkna í Róm og lofað öllu fögru.

Gissur taldi sig auðvitað óbundinn af því sem hann hafði verið þvingaður til að lofa. Hann fór beint og gerði bandalag við Kolbein unga forsprakka Ásbirninga. Þeir ákváðu að standa saman gegn yfirgangi Sturlunga og byrjuðu að safna liði.

En Sighvatur og synir hans með Sturlu í fararbroddi létu sér ekki bregða við þetta. Síðla sumars stefndu þeir ótrauðir með mikið lið til Skagafjarðar. Þar laust þeim saman við fylkingar Gissurar og Kolbeins unga í miklum og frægum bardaga nærri Örlygsstöðum 21. ágúst 1238.

IX *Út vil eg*

 norri sat við skriftir í höll Skúla jarls dag einn seint um haustið 1238 þegar barið var að dyrum. Síðasta haustskip var nýkomið frá Íslandi og sendiboði hafði hraðað sér beint af skipsfjölnum til að finna Snorra. Sá hafði váleg tíðindi að færa um bardagann mikla á Örlygsstöðum:

– Þar féll Sighvatur bróðir þinn og fjórir af sonum hans með honum, Sturla, Kolbeinn, Þórður krókur og Markús, en Tumi slapp ...

Snorri greip fram í fyrir manninum og bað hann að slaka aðeins á og fá sér sæti, en segja sér síðan betur frá því hvernig þetta hefði allt saman viljað til.

– Jú, sagði maðurinn, þeir Sighvatur og Sturla voru komnir til Skagafjarðar og búnir að smala saman heilmiklu liði. Þeir gistu þarna á þrem bæjum aðfaranótt tuttugasta og fyrsta ágúst, en vöruðu sig ekki á því hvað Kolbeinn ungi og Gissur voru snarir í snúningum með lið sitt að sunnan. Þannig að Sturlungar voru beinlínis gripnir í bælinu ...

Maðurinn rakti svo í löngu máli hvernig þeir feðgar hefðu ekki náð saman öllu liði sínu þarna um morguninn, hvað þá hestum og vopnum, fyrr en allt var löngu komið í bál og brand og aðstaða þeirra vonlítil. Þeir höfðu hrakist inn í lágan grjótgarð rétt við Örlygsstaði og þurftu að reyna að verjast þaðan, en voru smám saman murkaðir niður. Sighvatur örmagnaðist og féll von bráðar utan við garðinn þar sem unnið var á honum.

– Þeim fannst ekki duga minna en sautján stungur á sextíu og átta ára gamlan manninn, þessum hetjum, sagði tíðindamaðurinn. Og flestar þeirra veittu þeir honum reyndar eftir að hann var steindauður.

Margir menn höfðu síðan sótt að Sturlu og sært hann, en hann stríddi þeim og sagði:

– Og vinna nú smádjöflar á mér.

Við það höfðu hinir alveg tryllst og tekist að lokum að yfirbuga Sturlu. Gissur veitti honum banahöggði sjálfur, með exi í höfuðið og stökk svo hátt upp þegar hann hjó að það sást undir iljarnar á honum.

Fylkingarnar sem börðust þarna í Skagafirði töldu hátt í tvö þúsund manns. Bardaginn hafði verið stuttur en snarpur. Fjörtíu og níu féllu af liði Sturlunga en aðeins sjö af liði Gissurar og Kolbeins. Snorra brá auðvitað mjög við þessar fregnir. Þeim Sighvati hafði svo sem ekki alltaf komið vel saman en nú hugsaði Snorri mest um það hvað hann Hvati hafði oft verið honum góður bróðir. Hann minntist þess einnig hvað Sighvatur gat verið fyndinn og skemmtilegur þrátt fyrir slægðina. Hann hugsaði líka um syni hans, frændur sína fjóra sem þarna höfðu fallið á besta aldri. Þrátt fyrir allt höfðu þeir verið Sturlungar og hann hafði þekkt þá frá því þeir voru börn. Jafnvel Sturla, sem Snorri átti svo grátt að gjalda, hann gat ekki átt það skilið að hljóta svo ill örlög. Nú voru aðeins tveir synir Sighvats eftir á lífi, Tumi sem sagt var að hírðist með Halldóru móður sinni á Grund í Svarfaðardal og svo Þórður kakali sem var í Noregi við hirð Hákonar og virtist að því er sagt var hafa mestan áhuga á að skemmta sér. Þessi tveir væru varla til stórræðanna.

Á hinn bóginn gat Snorri heldur ekki annað en hugsað fagnandi til þess að nú væri lag fyrir hann að endurheimta veldi sitt. Kolbeinn ungi var búinn að sölsa undir sig ítök Sighvats á Norðurlandi og léti varla staðar numið við það. Snorri sá að hann yrði að koma sér út til Íslands sem allra fyrst ef ekki átti að fara illa. Af því gat þó ekki orðið fyrr en hægt yrði að sigla á ný með vorinu. Órækja kom til Snorra og þeir feðgar ræddu margt um hvernig farið skyldi að því að ná aftur fyrri völdum.

Snorri var áfram hjá Skúla um veturinn. Skúli trúði honum fyrir því að hann hygðist gera uppreisn gegn Hákonu konungi.

– Hann er orðinn ómögulegur, strákfjandinn, og þykist geta gert hvað sem er án þess að tala við mig. Ég skal mala hann. Og

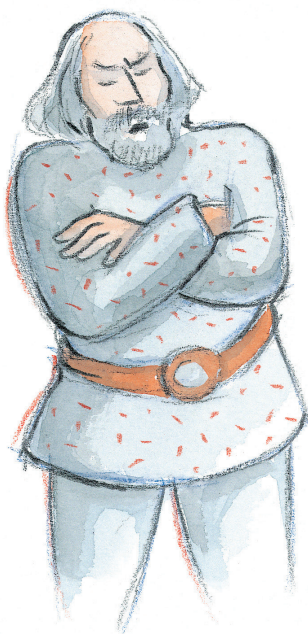
þá, þegar ég verð kominn með öll völd í Noregi, geri ég þig að jarli mínum yfir öllu Íslandi. En í guðanna bænum, hafðu það ekki eftir mér í bili.

Snorri og Órækja héldu áfram að undirbúa heimför. En um vorið þegar þeir voru að leggja af stað kom babb í bátinn: Hákon konungur gaf út tilskipun um að hann bannaði öllum lendum mönnum sínum að sigla út til Íslands.

Þegar Snorri heyrði af banninu, yppti hann bara öxlum og sagði:

– Út vil eg.

Síðan undu þeir upp segl og sigldu af stað til Íslands. Snorri vissi að Hákon konungur yrði alveg trítílóður yfir að hann skyldi óhlýðnast fyrirskipunum hans, en honum stóð á sama. Eftir það sem Skúli hertogi hafði sagt honum var hann handviss um að konungurinn yrði ekki lengi áfram við völd.

X *Eigi skal höggva*

Snorri tók land í Vestmannaeyjum snemmsumars 1239. Þaðan dreif hann sig rakleitt að Breiðabólstað í Fljóts-
hlíð þar sem Hallveig dvaldist. Þau hröðuðu sér síðan
vestur í Borgarfjörð og tóku á ný við búinu í Reykholti, en þar
var fyrir Klængur sonur Hallveigar, bróðursonur Gissurar
Þorvaldssonar. Klængur hafði séð um allt á staðnum í fjarveru
Snorra og Hallveigar. Snorri settist nú aftur að löndum sínum í
Borgarfirði og fór strax að huga að ríki sínu í Dölum og víðar á
Vesturlandi. Hann treysti vináttubönd við þá sem höfðu reynst
honum trúir en reyndi að klekkja á þeim sem höfðu brugðist
honum.

Órækja fór vestur á firði og lagði þar undir sig allt sem hann
hafði áður ráðið yfir. En það fór eins og áður að skipti mjög í tvö
horn með vinsældir hans. Snorri var oft ekki ánægður með
framferði hans. Órækja deildi meðal annars við frænda sinn
Sturlu Þórðarson. Órækja var fúll út í Sturlu og fannst Snorri
hafa tekið hann fram yfir sig. Auðvitað þótti Snorra vænt um

son sinn en gat bara ekki að því gert að hvað honum þótti gaman að ræða um skáldskap við Sturlu frænda sinn.

Sumarið 1240 bárust váleg tíðindi frá Noregi. Þar hafði komið til ófriðar milli Hákonar konungs og Skúla hertoga sem hafði lokið þannig að Skúli vinur Snorra féll. Greinilegt var því að uppreisn hans gegn konungi hafði mistekist. Snorri sá að hann sjálfur hafði líklega veðjað á rangan hest í valdabaráttunni í Noregi. Ljóst var að nú yrði hann ekki Íslandsjarl í bili. Best væri að hafa sem allra hljóðast um það sem þeim Skúla hafði farið í milli. Snorri reyndi því að hafa frekar hægt um sig.

Enn rann upp nýtt sumar 1241. Þá reið Snorri til þings og reyndi nú að ná sáttum og semja við Gissur og Kolbein unga, meðal annars fyrir hönd Tuma Sighvatssonar sem honum fannst réttlátt að fengi bætur fyrir víg föður síns og bræðra. Snorri náði að hefja viðræður við Gissur en þá kom Kolbeinn ungi til þings með mikið lið og spillti öllu. Kolbeinn og Gissur ræddust við og eftir það gat ekkert orðið af sáttum við Sturlunga.

Snorri hafði líka meiri áhyggjur af öðru: Um þingtímann í júní hafði Hallveig orðið alvarlega veik. Smátt og smátt versnaði henni þar til hún lést seint í júlí. Snorri syrgði hana mikið. Ormur og Klængur synir hennar vitjuðu strax um arf eftir móður sína. Greiðlega gekk að skipta lausamunum en þegar kom að jarðeignum var Snorri ósveigjanlegur. Varð úr þessu deila við syni Hallveigar sem meðal annars vildu fá Bessastaði en Snorri sagðist hafa útvegað þá jörð sjálfur í búið.

Snorri gaf sig ekki með þetta og bræðurnir þóttust órétti beittir af honum og leituðu ásjár hjá Gissuri Þorvaldssyni föðurbróður sínum.

Þar með var Gissur búinn að fá ástæðu til að skipta sér af Snorra. En hann hafði reyndar annað miklu hættulegra í bakhöndinni. Menn sem komið höfðu frá Noregi sumarið áður með fréttirnar um fall Skúla hertoga höfðu meðferðis bréf til Gissurar frá Hákonni konungi. Í bréfinu lýsti konungur Snorra landráðamann og svikara við sig, vegna stuðnings við uppreisn Skúla. Hann fyrirskipaði Gissuri að ráðast að Snorra og koma honum annað hvort úr landi eða drepa hann.

Seint um sumarið boðaði Gissur Kolbein unga til fundar við sig og fleiri menn á Kili. Þar réðu þeir ráðum sínum um Snorramálin. Gissur hélt svo heimleiðis og kallaði menn til sín. Hann sýndi þeim bréf konungs og sagðist alls ekki vilja brjóta gegn því. Margir sem viðstaddir voru vildu ekki gera Snorra mein en töldu samt nauðsynlegt að losna við hann.

– Við sendum Snorra þá bara úr landi, sagði Gissur. Þannig fékk hann marga menn til að fylgja sér gegn Snorra.

En sjálfur hugsaði Gissur einhvern veginn svona: Hann fór ansi flatt á því hann Sturla heitinn Sighvatsson þegar hann þyrmdi lífi mínu við Apavatn hér um árið. Varla fer ég að gera sömu mistökin með bragðarefinn Snorra. Ef ég sleppi honum úr landi er hann vís með að æsa alla upp gegn mér í Noregi. Eins gott að ljúka þessu af.

Um haustið hélt Gissur svo vestur í Reykholt með sjötíu manna lið. Þangað komu þeir aðfaranótt tuttugasta og þriðja september 1241 en höfðu sent njósnara á undan sér.

Þeir brutu upp svefnskemmu Snorra en hann vaknaði við lætin og forðaði sér í náttfötunum yfir í næsta hús. Þar hitti hann prestinn Arnbjörn.

– Hvar á ég að fela mig? spurði Snorri.

– Farðu ofan í kjallara, svaraði Arnbjörn, ég skal tefja fyrir þeim og segja að ég viti ekki neitt, þá halda þeir að þú sért flúinn.

Gissur og menn hans óðu um allt en fundu Snorra hvergi. Gissur gekk að Arnbirni presti og spurði:

– Hvar er Snorri?

– Ég veit það ekki, svaraði Arnbjörn.

Gissur sá að hann var að skrökva og ákvað að beita slægð:

– Það var leitt, ég sem ætlaði að sættast við hann, en það er náttúrlega ekki hægt ef hann er ekki hérna!

– Það má hugsanlega finna hann ef honum er lofað griðum, sagði Arnbjörn prestur.

Þar með vissi Gissur að Snorri væri enn innandyra, þeir leituðu betur og ekki leið á löngu þar til Snorri fannst í kjallaranum.

Þangað niður sendi Gissur verstu glæpamennina í liði sínu. Þeir áttu ekki að handtaka Snorra, heldur vinna böðulsverk.

Tveir ógæfumenn fóru fremstir, Símon sem kallaður var knútur af því hann var allur í hnút og Árni sem hafði alltaf verið svo óánægður með allt og alla að hann var kallaður Árni beiskur.

Árni var með öxi. Símon knútur skipaði honum að höggva Snorra.

– Eigi skal höggva, sagði Snorri og reyndi að bera fyrir sig hendurnar.

Símon knútur hrinti Snorra þá fram á gólfið, en Árni hikaði við. Hann var illmenni en það lá við að honum féllust hendur þegar hann sá höfðingjann Snorra liggja þarna fyrir fótum þeirra. Snorri var bara gamall og þreyttur maður, varnarlaus og óttasleginn. En Símon knútur æpti að Árna beisk:

– Höggðu maður.

– Eigi skal höggva, sagði Snorri.

Þá reiddi Árni beiskur upp öxina og hjó henni af alefli í höfuð Snorra og veitti honum banasár.

Þannig féll Snorri Sturluson fyrir morðingjahendi í Reykholti um dimma haustnótt, tuttugasta og þriðja september 1241.

XI *Eftirleikurinn*

að gekk á ýmsu næstu árin eftir að Snorri var fallinn. Hákon Noregskonungur gerði ýmist að senda íslenska hirðmenn sína til Íslands til að ná landinu undir sig, eða kvaddi þá til sín aftur ef honum fannst þeir ekki nógu duglegir að ganga erinda hans.

Órækja Snorrason safnaði liði og hófst handa við að hefna föður síns. En Gissur Þorvaldsson beitti hann svikum, náði honum á sitt vald við Hvítárbrú og sendi hann úr landi. Órækja lést í Noregi nokkrum árum síðar.

Þórður kakali Sighvatsson, bróðursonur Snorra kom til Íslands 1242 og hugðist hefna Sturlunga. Hann var liðfár í fyrstu, en reyndist þrautseigur og klókur og herjaði árum saman á banamenn föður síns og bræðra. Til úrslita dró milli hans og Kolbeins unga í Flóabardaga, mikilli sjóorrustu á Húnaflóa sumarið 1244. Kolbeini tókst þar með naumindum að hrekja Þórð á flótta, en galt svo mikið afhroð sjálfur að sigurinn var ekki mikils virði. Auk þess var Kolbeinn orðinn heilsulaus og lést skömmu síðar.

Þórður kakali barðist næst við Brand Kolbeinsson, frænda Kolbeins, sem tekið hafði við ríki hans í Skagafirði. Þeir áttust við í Haugsnesi í Skagafirði í apríl 1246. Það var mannskæðasti bardagi Íslandssögunnar, meira en hundrað manns féllu, en Þórður fór með sigur af hólmi.

Þá var Gissur Þorvaldsson eftir, enn einu sinni. Ekki kom þó til bardaga milli hans og Þórðar kakala. En þar sem þeir voru báðir hirðmenn Hákonar konungs sömdu þeir um að halda utan á hans fund og láta konung velja milli þeirra. Konungur taldi réttast að halda Gissuri eftir í Noregi en senda Þórð til Íslands.

Árin 1247–50 var Þórður kakali nær einráður á Íslandi. Hins vegar gerði hann ekkert í því að koma landinu undir konung. Hákon konungur kallaði hann því aftur til Noregs.

Þar með var komið að Gissuri. Hann kom út til Íslands 1252 og lenti strax í bardögum við menn Þórðar kakala. Gissur hafði sest að á Flugumýri í Skagafirði. Þar var haldið mikið brúðkaup haustið 1253. Sonur Gissurar var að kvænast dóttur Sturlu Þórðarsonar. Þá gripu óvinir Gissurar tækifærið og reyndu að brenna hann inni. Í Flugumýrabrennu missti Gissur konu sína Gró og þrjá syni. Sjálfum tókst honum að bjarga lífi sínu með því að skríða ofan í sýruker í matarbúri.

Þá kom aftur að Þórði kakala. Konungur veitti honum leyfi til að halda heim 1256. Að kvöldi sama dags var Þórður að fagna þessu. Hann sagði að ef hann kæmist til Íslands ætlaði hann aldrei að fara þaðan aftur. Varla hafði hann lokið setningunni þegar hann datt dauður niður.

Gissur var enn staddur í Noregi 1258 og þar gerðist það loks sem hann hafði lengi þráð að konungur gaf honum jarlsnafn yfir Íslandi. Hann fékk merki og lúður því til staðfestingar og átti nú að reyna enn einu sinni að sigrast á þvermóðsku Íslendinga. Hann settist að í Kaldaðarnesi í Flóa og hafði þar um sig hirð og hélt mikilfenglegar drykkjuveislur.

En það var alveg sama hvernig Gissur lét freta í lúðurinn eða veifa merkinu, honum gekk ekkert að fá Íslendinga til að játaast undir vald Noregskonungs. Að lokum sendi konungur hirðmann sinn, Hallvarð gullskó, til Íslands. Hann var gamalreyndur klækjarefur og tókst að hjálpa Gissuri til að fá landsmenn til að játaast undir vald konungs með hinum svokallaða Gamla sáttmála á Alþingi 1262.

Þar með var þjóðveldið liðið undir lok, en Íslendingar komnir undir Noregskonung. Við tóku sjö aldir erlendra yfirráða.

Ásamt Noregi bárust Íslendingar undir Danmörku á seinni hluta fjórtándu aldar, 1383. Þeim yfirráðum létti ekki fyrr en Ísland varð frjálst og fullvalda ríki á ný fyrsta desember 1918. Danakonungur var þó þjóðhöfðingi Íslands áfram, allt þar til lýðveldi var stofnað á Þingvöllum og forseti kjörinn þann sautjándi júní 1944.

Það er ekki víst að neitt af þessu hefði farið öðruvísi þó Snorri Sturluson hefði náð markmiðum sínum í lifanda lífi. Og jafnvel þó svo hefði verið er ekkert víst að við myndum mikið eftir honum eða þætti hann sérlega merkilegur. Kannski hefði hann bara verið álitinn venjulegur ríkur karl sem hugsaði fyrst og fremst um að skara eld að eigin köku. Sem stjórnmálamaður var hann verulega gloppóttur og heppnaðist ekki margt af því sem hann ætlaði sér.

En hann var líka skáld og rithöfundur, sá mesti og frægasti sem Ísland hefur eignast. Bækurnar hans, Heimskringla, Edda og Egils saga eru lifandi enn þann dag í dag og verða alltaf. Þannig sigraði Snorri á endanum alla konunga og alla keppinauta sína og fjandmenn.

Snorra saga

Í Snorra sögu er leitast við að bregða upp mynd af ævi Snorra Sturlusonar. Með því að færa sögulegar heimildir og tilgátur í búning skáldsögunnar er nemendum á miðstigi grunnskólans opnuð sýn inn í uppvaxtarár og ævintýrlegt líf þessa miðaldahöfðingja og samtímamanna hans.

Þórarinn Eldjárn er höfundur
efnis og myndir eru eftir Sigrúnu Eldjárn.

MENNTAMÁLASTOFNUN
40326